

Govor poslanice u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH Azre Hadžiahmetović na ekonomskoj konferenciji „East forum Berlin“

Berlin, 18. april 2013.

„Poštovani učesnici foruma, drage kolege, dame i gospodo,
Dozvolite da na početku izrazim zadovoljstvo organizacijom ovog foruma. Sve čestitke organizatorima koji su nas okupili ovdje da diskutujemo o jednoj veoma interesantnoj i, za ekonomiste posebno, izazovnoj temi i inicijativi – stvaranja pan-evropske zone slobodne trgovine. Izazov je veći ako znamo obilježja vremena kroz koje prolazimo u ovom globalnom prestrajavanju i pronalaženju novih puteva rasta i konkurentnosti. Pred evropskom ekonomijom su posebni, dodatni izazovi koji se tiču i EU, centralne, istočne i jugoistočne Evrope. Ključno pitanje koje se svima nameće jeste održiv model rasta u novom okruženju. To je ujedno i poziv na više kreativnosti, više inovativnosti, hrabrosti i spremnosti da u ovim vremenima tranzicije pokušamo pronaći najbolje puteve rasta, zaposlenosti i konkurentnosti naših ekonomija.

Dozvolite mi da zadržim vašu pažnju na regiji jugoistočne Evrope – zemljama čija dosadašnja iskustva i problemi sa kojima se suočavamo mogu biti i poučni u kontekstu diskusija na ovom cijenjenom skupu. Riječ je o zemljama sa perspektivom članstva u EU kao glavnim sidrom ekonomskih reformi, FDI, produktivnosti, inovacija i rasta. Riječ je i o zemljama potpisnicama multilateralnog trgovinskog aranžmana CEFTA. Dakle, riječ je o zemljama koje su svoje ekonomske i trgovinske aktivnosti najvećim dijelom usmjerile na EU i regiju.

Iskazano ekonomskim pokazateljima, zemlje regije po visini GDP znatno zaostaju za ostalim evropskim zemljama. Po analizi IMF, veličina per capita dohotka ih je pozicionirala između 69. i 88. mjesta (Albanija – 88., BiH – 86., Makedonija – 84., Srbija – 75., Crna Gora – 69.).

Drugi i treći talas ekonomske krize koji su zahvatili regiju rezultirali su i blagim oporavkom u 2010. do koga je došlo zahvaljujući oporavku vanjske tražnje – ključnog stimulanasa ekonomskom rastu. Ali, kriza u eurozoni i njen uticaj na regiju dovela je do drastičnog usporavanja rasta, loših ekonomskih izgleda i visokih nivoa javnog duga i finansijskih pritisaka. Koji su bili ključni kanali uticaja dužničke krize u

eurozoni na zemlje regije?

1. Trgovina – pokretač izvoza i ukupnog rasta. Podsjetimo da je 56% izvoza iz regije usmjereno na EU, od čega 29% na tržišta samo dvije EU zemlje – Italije i Njemačke. Na intra-regionalnu trgovinu odlazi 23% ukupne trgovine.
2. FDI – investitori iz EU najveći su zbirni ulagači FDI u zemlje regije.
3. Strane banke – udio stranih banaka u ukupnoj aktivni bankarskog sektora u regiji iznosi 89% i gotovo sve su iz EU.
4. Doznake – ključni izvor ovog važnog finansijskog amortizera posebno za Kosovo, Albaniju, BiH i Srbiju je EU.

Najveći izazov budućem rastu zemalja regije čini naglo povećanje duga u GDP, posebno u periodu 2008.-2010., do koga je došlo zbog potrebe finansiranja fiskalnih deficita, a što je korišteno za ublažavanje efekata krize. Heterogenost po dugu jedno je od obilježja zemalja – od 32% u GDP u Makedoniji do Srbije i Crne Gore koje su iznad regionalnog prosjeka i koje su ušle u područje rizika. Javni dug, posebno Albanije i Srbije blizu je granice zaduženosti od 60% GDP. U takvim uslovima, posebno je zahtjevno i imperativno:

- Brza realizacija plana strukturnih reformi
- Fiskalna konsolidacija i jačanje fiskalne odgovornosti
- Obnova finansijskih amortizera
- Konsolidovanje rashoda, posebno smanjenje javne potrošnje i promjena strukture javne potrošnje.

Drugi važan izazov rastu vezan je za povećanje mogućnosti zapošljavanja. Dozvolite i da pomenem da je u zemljama regije promjenjen i sistem rasta. U 2010. vanjska tražnja izvukla je regiju iz recesije a u 2011. kada se uvoz oporavljao brže od izvoza, pokazalo se da je ključnu ulogu odigrala domaća tražnja koja je doživjela rast. Međutim, zabrinjava veza rasta i zapošljavanja.

Naime, rast proizvodnje nije pratio rast zapošljavanja, što znači da je riječ o rastu bez radnih mjesta. Ključni razlog tome jeste slaba investiciona aktivnost koju su usporili kratkoročni faktori – kredit, likvidnost, kašnjenja u plaćanjima, i dugoročni – investiciona klima. Dalji rast moraće biti vodjen investicijama i povećanjem

produktivnosti, mnogo više nego potražnjom podstaknutom vanjskim finansijama. Tako se izvoz i rast investicija pojavljuju kao ključni izvori održivog rasta u budućnosti. Heterogenost u regiji obilježava i oporavak zemalja od efekata dužničke krize u eurozoni. Tako su Albanija i Kosovo izbjegle recesiju, Makedonija je bilježila skromno usporavanje rasta a BiH, Srbija i Crna Gora bilježe snažnu recesiju. No, svima njima zajednički izazov politici veže se za fiskalni sektor i dug. Dugoročno, prema Golden Growth Report, WB, regija može ostvariti „zlatni rast“. Šta su glavne poruke ovog izvještaja?

- Povećana trgovinska i finansijska integracija poslužila je kao „mašina konvergencije“
- Inovacije i istraživanja i razvoj u sektoru poduzetništva su još uvijek ograničeni
- Neophodne su reforme tržišta rada i upravljanja.

U tom kontekstu, dobre vijesti iz regije su da je finansijski sektor relativno stabilan, a loše su vezane za socijalnu situaciju. Naime, zemlje regije imaju najviše stope nezaposlenosti i siromaštva – više od 2 puta veće od prosjeka u zapadno-evropskim državama. U kontekstu ovakve situacije, pitanje je šta bi regiji značilo kreiranje panevropske zone slobodne trgovine? Uz poznate efekte od liberalizacije, povećanja tržišta i sl., regija može plaćati cijenu promjenjene skale interesa i novih prioritetnih područja angažmana. To na regiju može djelovati i stimulatивно, i to na način da kreiranje nove zone slobodne trgovine bude podsticaj za:

- Brže jačanje konkurentnosti, posebno u sektorima energetike i infrastrukture
- Više angažmana u privlačenju FDI
- Bržim reformama
- Bržim integracijama u EU.

Uspjeh u ovim područjima zavisiće od angažmana zemalja u regiji, ali cijenim važnim pomenuti – ne i bez angažmana i podrške iz EU. Sada možda i sa više senzibiliteta prema regiji nego ranije.“ (kraj)